

Izveštaj:

Prvi **koraci** prema snažnom partnerstvu

Preporuke za razvoj institucionalnog partnerstva aktera na polju obrazovanja odraslih u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine

UDRUŽENJE ALDI GORAŽDE

FEBRUAR 2021.

UDRUŽENJE ALDI GORAŽDE

PRVI KORACI PREMA SNAŽNOM PARTNERSTVU

Preporuke za razvoj institucionalnog partnerstva aktera na polju obrazovanja odraslih u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine

FINALNI IZVJEŠTAJ

FEBRUAR 2021. GODINE

UDRUŽENJE ZA LOKALNE RAZVOJNE INICIJATIVE ALDI GORAŽDE

Panorama b.b.

Goražde

BH 73000

Bosna i Hercegovina

aiti@aldi.ba

www.aldi.ba

DVV International – Ured za BiH

Kulovića 8, 71000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

info@dv-international.ba

Uvod

Bosanskohercegovačko društvo se suočava sa velikim izazovima kako osigurati potreban ekonomski rast i poboljšanje životnog standarda građana posebno u situaciji kada se cijeli svijet suočava sa izazovima tranzicije u postindustrijsko, digitalno društvo multiplicirano sa svim posljedicama koje je donijela pandemija COVID-19. Pri tome, suočavajući se izazovom osiguranja napretka u oblasti tržišta rada koje karakteriše alarmantna stopa nezaposlenosti, niska stopa aktivnosti, neusklađenost ponude i potražnje na tržištu rada, te slaba mobilnost radne snage.

Jedan od ključnih faktora za poboljšanje položaja na tržištu rada jeste uspjeh koji će se postići u razvoju vještina radne snage. Funkcionalno partnerstvo javnog, privatnog i civilnog sektora na razvoju vještina ključno je za uspjeh u implementaciji politika i napora svih aktera u oblasti razvoja vještina, a posebno kroz cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih. Ovi napori bi trebali biti podržani jasnom političkom voljom i zalaganjem nadležnih institucija vlasti da se razviju obrazovni putevi, promovišu inovacije, razvijaju obrazovni stručnjaci, te kreiraju novi koncepti, alati, metode i procesi obrazovanja odraslih. Saradnja u obrazovanju odraslih je najvažnija za podsticanje inovacija i razmjenu najboljih praksi. Dobre inicijative i strategije obrazovanja odraslih ne događaju se izolirano.

Udruženje za lokalne razvojne inicijative „ALDI“ Goražde implementira projekat pod nazivom „Jačanje kapaciteta lokalnog partnerstva na polju obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH“. Projekat je finansijski podržan od strane DVV International – Ured za BiH.

Cilj projekta jeste uspostavljanje institucionalne saradnje na polju obrazovanja odraslih. Projektom se očekuje postizanje rezultata na artikulaciji dugoročnih ciljeva na polju institucionalne saradnje u oblasti obrazovanja odraslih, uspostavljanje mehanizama kontinuirane saradnje članova partnerstva u oblasti obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH, kao i unaprijeđenje kapaciteta organizacija članica partnerstva, a koji su neophodni kako bi partnerstvo funkcionisalo na dugoročan i održiv način.

U dosadašnjoj praksi na provođenju akcija na polju obrazovanja odraslih dokazalo se da je saradnja ključnih zainteresovanih strana iz javnog, privatnog i nevladinog sektora najbolji način za pružanje podrške odraslim osobama da poduzmu napore na sticanju novih znanja i vještina, pogotovo onih koje doprinose povećanju njihove relevantnosti na tržištu rada.

Radom na partnerskim odnosima pronašla bi se djelotvorna rješenja i kreirali inovativni alati koji bi povećali efikasnost obrazovnih programa, unaprijedili kvalitet obrazovnih programa, te podstakli veću uključenost građana u programe obrazovanja odraslih. Partneri bi trebali nastaviti rad na razvoju obrazovanja odraslih pod zajedničkom misijom, prioritetima i usaglašenim akcijama za djelovanje. Umjesto čekanja da se promjene dogode, partnerstvo na polju obrazovanja odraslih treba aktivno iskoristiti prilike za poboljšanje obrazovanja i obuke odraslih, posebno u oblasti specijalističkih znanja, inovacija i digitalnih vještina.

Nadamo se da će preporuke koje su date u ovom izvještaju doprinijeti povećanju kvaliteta i efikasnosti obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH i dati doprinos usporedivosti obrazovnih sistema u BiH sa obrazovnim sistemima u EU, koji su zasnovani na EU Strategiji 2020 što je jedan od ciljeva strategije razvoja Brčko distrikta BiH za period 2021- 2027 godina.

S poštovanjem,

Meliha Gačanin, ALDI Izvršni direktor

Metodologija

Od samog početka implementacije projekta „Jačanje kapaciteta lokalnog partnerstva na polju obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH“, Udruženje ALDI je intenzivno sarađivalo sa Odjeljenjem za obrazovanje Vlade BD BiH, Odjeljenjem za privredu BD BiH, Udruženjem poslodavaca BD BiH, Zavodom za zapošljavanje BD BiH, Privrednom komorom BD BiH, NVO Vermont i Centrom za obrazovanje odraslih "Hartmann und Mayer". Kako bi se dao doprinos jačanju institucionalne saradnje obrazovnih aktera u Brčko distriktu u ovom izvještaju dat je kratak pregled stanja u oblasti obrazovanja odraslih, sa akcentom na ključna trenutna pitanja iz ove oblasti koja se adresiraju na nivou Evropske unije, stanja u Bosni i Hercegovini i Brčko distriktu, te preporukama koje mogu doprinijeti razvoju obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH.

Za potrebe ovog izvještaja provedeno je posebno istraživanje u koje su bili pozvani svi potencijalni članovi partnerstva na obrazovanju odraslih Brčko distrikta i čiji su uvidi najvećim dijelom ugrađeni u preporuke koje su date. Istraživanje je provedeno u novembru 2021. godine. Takođe, u izvještaj su ugrađeni i prijedlozi i sugestije koje su obrazovni akteri davali tokom dva treninga koja su održana u Brčkom u mjesecu februaru 2021. godine.

Od obrazovnih aktera se nastojao dobiti odgovor na set pitanja koja se odnose na potrebe članova partnerstva u oblasti obrazovanja odraslih. Pitanja su podijeljena na potrebe razvoja administrativnih kapaciteta, programskih kapaciteta, razvoj specifičnih vještina i stručnosti članova partnerstva, te ostale potrebe koje članovi partnerstva žele adresirati. Ciljna grupa ovoga istraživanja su: privredna komora, Udruženje poslodavaca, poslodavci, srednje stručne škole, centri za

obrazovanje odraslih, škole, vrtići, organizatori obrazovanja odraslih, vladine i nevladine organizacije, itd. Osnovni cilj istraživanja putem upitnika je sticanje uvida o potrebama članova partnerstva i njihovoj zainteresovanosti za oblast obrazovanja odraslih u Brčko distriktu.

U inicijalnom dijelu ove analize, prezentovan je koncept cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih, njegova obuhvatnost i uloga, uzimajući u obzir današnje izazove našeg društva. Ovaj dio ne bi bio potpun bez osvrta na zakonodavstvo Evropske unije i, u skladu sa tim, poželjne karakteristike sistema obrazovanja odraslih. Naime, usklađivanje politika obrazovanja na prostoru Evrope je jedan od ciljeva Evropske unije i predstavlja jedan od zadataka Bosne i Hercegovine na njenom putu ka pridruživanju Evropskoj uniji. Naša pažnja, u drugom dijelu analize, se usredsređuje na pravni i institucionalni okvir u oblasti obrazovanja odraslih na nivou Bosne i Hercegovine, kao i Brčko distrikta BiH. Pregled postojećeg strateškog okvira Bosne i Hercegovine oslikava opredjeljenja ove države u ispunjavanju zacrtanih ciljeva u oblast obrazovanja odraslih.

Nadalje, kako bi se moglo ustanoviti stanje u pogledu obrazovanja odraslih u Brčko distriktu, izvršen je dalje pregled postojećih obrazovnih institucija i nivoa saradnje između formalnih i neformalnih aktera, aspekt od ključnog značaja u oblast obrazovanja odraslih kao multidimenzionalna oblast. Na osnovu stepena razvijenosti sistema obrazovanja odraslih i rezultata sprovedenog anketiranja u regiji distrikta, identifikovane su iskazane ili implicirane potrebe, kao i prepreke, a i dobre prakse u oblasti obrazovanja odraslih. U konačnici, na osnovu svih analiziranih elemenata i trenutnog stanja u pogledu obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH,

predložene su poželjne mjere i aktivnosti u svrhu unapređenja oblasti obrazovanja odraslih u ovom dijelu Bosne i Hercegovine.

Odgovori na pitanja šta su prioriteta partnerstva zainteresovanih strana u obrazovanju odraslih, kao i pitanja koje su to barijere koje stoje na putu razvoja funkcionalnog partnerstva u obrazovanju odraslih će dati jasniju sliku u kom pravcu treba da ide partnerstvo Brčko distrikta BiH.

Obrazovanje odraslih i definicije

Obrazovanje odraslih važna je komponenta sistema cjeloživotnog učenja. Generalna je konferencija UNESCO-a 1976. godine koncept obrazovanja odraslih definisala na način da uključuje skup svih organizovanih obrazovnih procesa, sadržaja, nivoa i metoda, bez obzira na to nastavlja li osoba ili zamjenjuje započeto školovanje, razvija svoje sposobnosti i proširuje znanje ili poboljšava svoje tehničke ili stručne kvalifikacije. Takve aktivnosti mijenjaju stavove ili ponašanje u perspektivi ličnog razvoja pojedinca i u perspektivi sudjelovanja u uravnoteženom i nezavisnom socijalnom, ekonomskom i kulturnom razvoju.

Cjeloživotno učenje određuje se kao sveukupna aktivnost učenja tokom života, a s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija unutar lične i građanske, te društvene perspektive i/ili perspektive zapošljavanja. Obuhvata učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno), pri čemu se učenje shvata kao kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca u određenom životnom razdoblju uslovljeni znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenima u mlađoj životnoj dobi. Četiri su osnovna, međusobno povezana cilja koja se vezuju uz cjeloživotno učenje: lično

zadovoljstvo i razvoj pojedinca, aktivno građanstvo, društvena uključenost i zapošljavanje.

Prema nacrtu Zakona o obrazovanju odraslih u Brčko distriktu BiH: „Cjeloživotno učenje je sveukupna aktivnost učenja tokom života, a s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija.“

Obrazovanje odraslih (adult education) – pojam koji se na međunarodnom nivou različito definiše. OECD (2003.) ističe da u Evropi ne postoji konsenzus o jedinstvenoj definiciji obrazovanja odraslih zbog:

- a. teško je odrediti odraslog učenika – učenje, okruženje i dob učenika - razlikuju se po tipu programa i regionalno,
- b. minimalna dob za definisanje odraslog učenika varira,
- c. zemlje se razlikuju u pristupima stručnom učenju.

Neke od postojećih definicija određuju obrazovanje odraslih kao:

1. cijeli skup procesa učenja, formalnih i ostalih, u kojem odrasle osobe (u skladu s definicijom odrasle osobe u društvima u kojima pripadaju) razvijaju svoje sposobnosti, obogaćuju svoje znanje i unapređuju svoje tehničke ili profesionalne kvalifikacije ili ih preusmjeravaju da bi zadovoljile svoje potrebe ili potrebe svojih društava (UNESCO);
2. svi oblici učenja odraslih osoba poduzeti nakon što su završile inicijalni ciklus obrazovanja i osposobljavanja započeti u djetinjstvu, bez obzira na to koliko ciklus traje – pa se stoga visoko obrazovanje započeto prije ulaska na tržište rada ne smatra obrazovanjem odraslih (Evropska komisija);

3. svi oblici nestrukovnog učenja odraslih, bez obzira na to izvodi li se formalno, neformalno ili informalno (EU, UK).

Prema nacrtu Zakona o obrazovanju odraslih u Brčko distriktu BiH: „Obrazovanje odraslih je dio obrazovnog sistema koji je ravnopravan s ostalim dijelovima obrazovnog sistema, organizuje se za odrasle, a ima za cilj zadovoljavanje općih obrazovnih potreba ili profesionalno stručno usavršavanje odraslih.“

Mnoge međunarodne organizacije (UN, UNESCO, OECD, Svjetska banka, Međunarodna organizacija rada), te institucije Evropske unije – Vijeće Evrope i Evropska komisija od Lisabonske deklaracije 2000. nadalje intenzivno promovišu i potiču cjeloživotno učenje kao koncept prema kojem svaki pojedinac treba biti otvoren za kontinuiranu nadogradnju svojih sposobnosti, znanja i vještina kako bi mogao opstati u stalno i brzo mijenjajućem društvenom i ekonomskom okruženju. Pri tome neprestano učenje i obrazovanje, naročito odraslih, ima ključnu ulogu, budući da ono omogućava brzo i ciljano sticanje znanja i vještina potrebnih na tržištu rada.

Obrazovanje odraslih u novom normalnom

Korona virus je trenutno svuda, doslovno, metaforički, simbolički, u svim mogućim interpretacijama riječi. Širi se impresivnom brzinom, i dok cijeli svijet posmatra kako se virus ubrzano širi, jedna činjenica ostaje gotovo neprimjećena: COVID-19 je podstakao promjene u društvu za koje nismo vjerovali da će se desiti za našeg života.

Posebno u obrazovanju.

Obrazovanje odraslih je od svojih početaka najneposrednije vezano za promjene u društvenim procesima. Od njega se očekuje da bude odgovor na društvene krize, ekonomske zastoje, tehnološke i demografske promjene. To se očekuje i od čitavog obrazovnog sistema, ali obrazovanje odraslih ima prednost (ili rizik) da na to može odgovarati brže, usmjeravati se na neposredne rezultate i obuhvatati puno širi raspon uključenih generacija.

Šta, dakle, korona virus znači danas za obrazovanje odraslih? Mogu se pratiti pitanja od najnižih sprovedenih nivoa, pitanja vezana za organizacijski razvoj, dileme na konceptualnom nivou i na nivou politika obrazovanja odraslih. Uz to javljaju se pitanja o važnosti generacijskih razlika u obrazovanju odraslih.

Korona će neko vrijeme biti s nama i virus će uzrokovati ogromnu štetu, to se ne može zanemariti i olako shvatiti. No, mjerenje ovog perioda samo uzrokovanom štetom neće je nadoknaditi niti će je smanjiti. Najbolje je naučiti iz ovog razdoblja, proširiti svoje vidike, isprobat nove stvari i prepustit se onome što je zastarjelo. U tom smislu, nudi nam se prilika za promjenu. Korona će dosta toga promijeniti, ne možemo je spriječiti. Ali na nama je da odlučimo hoće li to biti samo za zlo ili također za dobro.

Ono što je zanimljivo jeste da se u jeku pandemije u Brčko distriktu predano radilo na uspostavljanju funkcionalnog lokalnog partnerstva na nivou Brčko Distrikta BiH kako bi obrazovni akteri bili u mogućnosti dati usaglašen i zajednički odgovor kako osigurati prijeko potreban razvoj vještina radne snage kako bi se suočili sa ekonomskim i socijalnim izazovima koje donosi novo normalno i koje će najvjerovatnije biti glavni socio-ekonomski prioritet, jednom kada se pandemija COVID-19 uspješno pobijedi.

Zahvaljujući vakcinaciji to vrijeme će sigurno brzo doći zbog čega je potrebno da partnerstvo u što kraćem roku osmisli korake i načine djelovanja kako bi se prepreke unutar obrazovnog sistema odraslih prevazišle i kako bi se što više smanjio jaz društvene i ekonomske nejednakosti koja karakteriše ovo područje naručito u vremenu korone.

Rezultirajući jaz se može ili mora popuniti, potrebna je kreativnost koja bi mogla ponuditi obrazovanje kao prije. Ova netipična faza idealna je prilika da se napuste poznate staze i da se isproba nešto novo, možda da se razvije potpuno novi koncept. Neuspjesi se mogu odbaciti nakon ere koronavirusa kao samo iskustva učenja, dok bi se uspješni pokušaji mogli preuzeti i primjeniti u budućnosti.

Zahvaljujući upornim globalnim naporima, trenutna pandemija pokazala je da je dijeljenje znanja i komunikacija faktor koji može odlučiti hoćemo li uspjeti ili ne. Zbog toga je važno da na početku razumijemo koje korake poduzimaju oni koji su daleko ispred nas po pitanju razvoja obrazovanja odraslih i kako oni planiraju da se suoče sa izazovima novog normalnog.

Evropska unija i obrazovanje odraslih

Politike evropskih zemalja u vezi s obrazovanjem odraslih se temelje na zajedničkim vrijednostima i principima definisanim u brojnim međunarodnim dokumentima i dokumentima Evropske unije, pomoću kojih se nastoji promovirati cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih.

Vijeće EU 19. decembra 2016. godine usvaja preporuku **Oblici usavršavanja: nove prilike za odrasle**. Njen je cilj pomoći 64 milijuna odraslih osoba u Evropi koje još nemaju višu srednju stručnu spremu u sticanju minimalnog nivoa pismenosti, računanja i digitalnih vještina, a potom u ostvarivanju napretka prema višoj ili nižoj srednjoj kvalifikaciji. U današnjem društvu svi moraju imati širok skup vještina, znanja i kompetencija, uključujući dovoljan nivo pismenosti, računanja i digitalne kompetencije, kako bi ostvarili svoj puni potencijal, igrali aktivnu ulogu u društvu i preuzeli svoju ulogu socijalne i građanske odgovornosti. Takve vještine, znanja i kompetencije su također presudne za pristup i napredak na tržištu rada i za uključivanje u dalje obrazovanje i obuku.¹

Jako bitno je spomenuti **Strateški okvir za evropsku saradnju u obrazovanju i osposobljavanju (ET2020)** forum je koji omogućava državama članicama da razmjenjuju najbolje prakse i uče jedni od drugih. Radna grupa ET2020 za obrazovanje odraslih 2016 – 2018 provodi vršnjačko učenje o politikama koje mogu potaknuti više odraslih na učenje na radnom mjestu. ET 2020 slijedi sljedeća četiri zajednička cilja EU:

Cjeloživotno učenje i mobilnost postaju stvarnost

Poboljšati kvalitet i efikasnost obrazovanja i obuke

Promovirati pravednost, socijalnu koheziju i aktivno građanstvo

Poboljšati kreativnost i inovacije, uključujući preduzetništvo, na svim nivoima obrazovanja i obuke²

Evropska strategija pametnog, održivog i inkluzivnog rasta, Evropa 2020³ utvrđuje cjeloživotno učenje i razvoj sposobnosti kao ključne elemente za odgovor na trenutnu ekonomsku krizu, nezaposlenost dijela građana i negativne demografske trendove kao što je starenje populacije. Strategija Evropske unije je tu da doprinese odnosno omogući da u narednih deset godina EU postane pametna, održiva i uključiva ekonomija koja će biti u stanju obezbijediti visoke stope zaposlenosti, produktivnosti i socijalne uključenosti. Pametan rast svake države članice Evropske unije zasniva se na razvoju ekonomije zasnovane na znanju i inovacijama. Kratkoročne i dugoročne posljedice ekonomske krize naglasile su potrebu da pojedinac redovno razvija lične i profesionalne sposobnosti i vještine.

Bosna i Hercegovina je, kao potencijalna kandidatkinja za članstvo u Evropskoj uniji i kao potpisnica drugih međunarodnih dokumenata, obavezna uskladiti politike i zakonodavstvo u području obrazovanja odraslih sa dogovorenim principima i ciljevima, kao i osigurati njihovu

¹ Upskilling Pathways: New Opportunities for Adults (2016/C 484/01)

² European policy cooperation (ET 2020 framework)

³ Obavještenje Komisije, Evropa 2020, Evropska strategija pametanog, održivog i inkluzivnog rasta, COM(2010) 2020

punu i uspješnu implementaciju na područje cijele zemlje.

U tom pogledu, Bosna i Hercegovina ima obavezu da uspostavi i razvija koncept cjeloživotnog učenja, odnosno koncept koji uključuje i obrazovanje odraslih. S tim u vezi neophodno je da Bosna i Hercegovina uspostavi sistem obrazovanja odraslih kao dio cjelokupnog sistema obrazovanja, što podrazumijeva stvaranje zakonodavnih i institucionalnih pretpostavki za obrazovanje i učenje odraslih.

U cilju usklađivanja sistema obrazovanja odraslih sa evropskom politikom, neophodno je:

- uspostaviti učinkovit i fleksibilan sistem obrazovanja odraslih, koji adekvatno i efikasno odgovara na zahtjeve poslodavaca i potrebe tržišta rada, društvene zajednice i pojedinaca s ciljem promovisanja ličnog i profesionalnog razvoja, osnaživanja, prilagodljivosti, zapošljivosti i aktivnog učestvovanja u društvu što predstavlja doprinos ekonomskom razvoju, jačanju produktivnosti, konkurentnosti, kreativnosti, inovacijama i preduzetništvu;
- uspostaviti sistem cjeloživotnog učenja koji obuhvata visokokvalitetno formalno i neformalno obrazovanje i osposobljavanje za odrasle osobe s ciljem sticanja ključnih kompetencija ili sticanja kvalifikacija na svim nivoima evropskog kvalifikacijskog okvira, koje su prilagođene različitim potrebama usavršavanja odraslih osoba, uključujući i obuku i učenje pri radu, uz podršku društva i socijalnih partnera, kao i lokalnih vlasti;
- uspostaviti bolju povezanost obrazovanja i privrede, kao i podsticati

veću osviještenost među poslodavcima o tome kako i koliko obrazovanje odraslih doprinosi povećanju produktivnosti, konkurentnosti, kreativnosti, inovacijama i preduzetništvu;

- uključiti sve relevantne partnere u dijalog o politikama obrazovanja odraslih, u artikulisanje potreba za obukom i razvijanju mogućnosti učenja za odrasle osobe kao i u sam sistem obrazovanja odraslih, te jačanje saradnje i partnerstva između svih interesnih grupa važnih za obrazovanja odraslih, što podrazumijeva veću ulogu lokanih vlasti, poslodavaca, socijalnih partnera i civilnog društva na regionalnom i lokalnom nivou;
- upostaviti potpuno funkcionalne sisteme vrednovanja neformalnog i informalnog obrazovanja i promovisati njihova korištenja od strane odraslih osoba svih starosnih grupa i na svim nivoima kvalifikacije bez obzira na spol i njihove lične i porodične okolnosti, koji se fokusira na ishode učenja i odgovornosti te samostalnost osobe koja se obrazuje;
- osigurati dosljednost, praćenje i unaprijeđenje kvaliteta obrazovanja odraslih u skladu sa utvrđenim obrazovnim standardima;
- promovisati veću osviještenost među odraslima da je učenje cjeloživotno zalaganje koje treba da provode u redovnim vremenskim razmacima tokom života, a posebno tokom perioda nezaposlenosti ili promjene zanimanja;
- osigurati profesionalnost i odgovornost organizatora obrazovanja odraslih razvijanjem sistema provjere kvaliteta za ustanove koje pružaju mogućnosti obrazovanja odraslih, npr. pomoću sistema akreditacije, uzimajući u obzir

- postojeće okvire i standarde kvaliteta u drugim djelatnostima;
- osigurati profesionalnost i etičnost andragošskog kadra, kroz definisanje profila kompetencija, uspostavljanjem učinkovitog sistema za početno usavršavanje i stručno usavršavanje te za olakšavanje mobilnosti nastavnika praktične nastave i drugog osoblja za obrazovanje odraslih;
  - osigurati održiv i transparentan sistem finansiranja obrazovanja odraslih, na osnovu zajedničke odgovornosti s visokim nivoom javne predanosti ovoj djelatnosti i podrške onima koji ne mogu platiti, pogotovo kada se radi o tzv. drugoj prilici za obrazovanje i razvoj osnovnih vještina, uravnotežene raspodjele sredstava, osigurati odgovarajući doprinos finansiranju od strane svih interesnih grupa i istraživanje inovativnih načina za učinkovitije i djelotvornije finansiranje;
  - obezbijediti ponude i podsticanje pojedinačnih angažmana u obrazovanju odraslih kao sredstava za jačanje društvene uključenosti i aktivnog učestvovanja u zajednici i društvu te poboljšanje pristupa obrazovanja odraslih za migrante, Rome i grupe osoba s posebnim potrebama, kao i obrazovnim mogućnostima za izbjeglice i ljude koji traže azil, uključujući i učenje jezika zemlje-domaćina, prema potrebi;
  - jačati mogućnosti učenja za starije osobe u sklopu aktivnog starenja, uključujući i volontiranje i promoviranje inovativnih oblika međugeneracijskog učenja i inicijativa za korištenje znanja, vještina i sposobnosti starijih ljudi za dobrobit društva u cjelini;
  - zadovoljiti potrebe učenja osoba sa poteškoćama i preprekama i osoba u određenim situacijama isključenja iz učenja, kao što su oni u bolnicama, domovima i zatvorima te im pružiti podršku;
  - promovirati sticanje transverzalnih ključnih kompetencija, kao što je učenje kako učiti, smisao za inicijativu i preduzetništvo te kulturu osviještenosti i izražavanja;
  - jačati uloge kulturnih organizacija, civilnog društva, sportskih organizacija i drugih tijela kao kreativnih i inovativnih vrijednosti za neformalno i informalno obrazovanje odraslih;
  - obezbijediti bolje korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija u sklopu obrazovanja odraslih, kao sredstva za proširenje pristupa i poboljšanje kvaliteta u pružanju obrazovanja;
  - obezbijediti nadzor i procjene uticaja razvoja i izvedbi u djelatnosti obrazovanja odraslih.

Preporuke EU za digitalne vještine u COVID19 eri i pogled u budućnost

Živimo u digitalnom dobu u kojemu brz tehnološki razvoj mijenja naša društva i ekonomiju. Informacijske i komunikacijske tehnologije su postale dijelom svakodnevnog života i teško je preživjeti u modernom svijetu bez vještina potrebnih za učinkovito korištenje tih tehnologija. Obrazovanje iz ovih vještina je dio obaveznih školskih NPP-ova u svim evropskim zemljama pa su stoga uključene i u programe osmišljene kao pomoć zrelim polaznicima da završe niže sekundarno obrazovanje. Nadalje također su obično uključene u namjenske programe za sticanje

osnovnih vještina. Npr. u Flamanskoj zajednici u Belgiji programi koji se održavaju u 13 centara za osnovno obrazovanje odraslih uključuju ICT. Slično tome, u Luksemburgu osnovni kursevi ICT-a spadaju u okvir osnovnog obrazovanja odraslih. Kursevi osnovnih ICT vještina su također uključeni u druge okvire obrazovanja i osposobljavanja, uključujući one koji čine dio aktivnih politika tržišta rada (ALMP), kao i liberalnog (ili popularnog) obrazovanja odraslih.

Danas gotovo sva radna mjesta iziskuju neki nivo digitalnih vještina, a isto vrijedi i za sudjelovanje u društvu općenito. U tom je kontekstu digitalna pismenost postala životnom vještinom, a nesposobnost ili nemogućnost korištenja internetom većini se čini nezamislivom. Međutim, oko 30% odraslih osoba u EU ima slabo razvijene digitalne vještine, a njih oko 10% nikada se nije koristilo internetom, što može otežati njihovu socijalnu integraciju i lični razvoj.

Iako je obrazovanje i dalje u nadležnosti pojedinačnih država članica, EU podupire aktivnosti usmjerene na poboljšanje digitalnih vještina. Od 2007. „digitalna kompetencija“ priznaje se kao jedna od osam neophodnih vještina za cjeloživotno učenje.

EU već više od 20 godina u okviru svojih strukturnih fondova ulaže u projekte digitalne pismenosti za sve, što podrazumijeva i socijalno ugrožene skupine. Isto tako, finansira programe usmjerene na pružanje pomoći nastavnicima i učenicima u pogledu digitalnih tehnologija, te istraživačke projekte koji su usmjereni na razvoj dostupne tehnologije jednostavne za korištenje.

Akcijski plan za digitalno obrazovanje (2021. - 2027.) iznosi viziju Evropske komisije za visokokvalitetno, inkluzivno i dostupno digitalno obrazovanje u Evropi. To je poziv na

akciju za jaču saradnju na evropskom nivou kako bi se:

- učilo iz krize COVID-19, tokom koje se tehnologija koristi bez presedana u obrazovanju i obuci;
- prilagodili sistemi obrazovanja i obuke digitalnom dobu.

Novi akcioni plan ima dva strateška prioriteta

1. Podsticanje razvoja ekosistema digitalnog obrazovanja sa visokim performansama koje zahtijevaju:

- infrastrukturu, povezanost i digitalnu opremu;
- efikasno planiranje i razvoj digitalnih kapaciteta, uključujući savremene organizacione sposobnosti;
- digitalno kompetentni i samouvjereni nastavnici i osoblje za obrazovanje i obuku;
- visokokvalitetni sadržaji za učenje, korisnički alati i sigurne platforme koje poštuju privatnost i etičke standarde.

Šta će Komisija učiniti?

- pokrenuti strateški dijalog sa državama članicama Evropske unije radi pripreme prijedloga Preporuke Vijeća o faktorima koji omogućavaju uspješno digitalno obrazovanje do 2022. godine;
- predložiti Preporuku Vijeća o mrežnom učenju i učenju na daljinu za osnovno i srednje obrazovanje. Njegov fokus trebao bi biti zajedničko razumijevanje za cijelu EU o tome kako do kraja 2021. učiniti učenje na daljinu, mješovito i kombinirano učenje djelotvornim, uključivim i zanimljivim;
- razviti evropski okvir za sadržaj digitalnog obrazovanja koji će se nadovezati na evropsku kulturnu i kreativnu raznolikost i pokrenuti studiju

- izvodljivosti na mogućoj evropskoj platformi za razmjenu radi dijeljenja certificiranih mrežnih izvora i povezivanja sa postojećim obrazovnim platformama;
- podržati gigabitnu povezanost škola, kao i povezanost u školama, provesti *Connectivity4Schools* svijest o mogućnostima finansiranja i ohrabriti države članice da maksimalno iskoriste podršku EU u vezi s pristupom internetu, kupovinom digitalne opreme, aplikacijama i platformama za e-učenje;
- podržati planove digitalne transformacije na svim nivoima obrazovanja i obuke kroz Erasmus projekte saradnje. Podržati digitalnu pedagogiju i stručnost u korištenju digitalnih alata za nastavnike putem Erasmus učiteljskih akademija i pokrenuti mrežni alat za samoprocjenu učitelja - SELFIE (Samorefleksija o učinkovitom učenju podsticanjem korištenja inovativnih obrazovnih tehnologija) za učitelje;
- razviti etičke smjernice o umjetnoj inteligenciji (AI) i korištenju podataka u nastavi i učenju za nastavnike i podržati istraživanja i inovacije Horizon Europe u ovom području.

2. Poboljšanje digitalnih vještina i kompetencija za digitalnu transformaciju koje zahtijevaju:

- osnovne digitalne vještine i kompetencije od ranog doba
- digitalna pismenost, uključujući borbu protiv dezinformacija
- kompjutersko obrazovanje
- dobro poznavanje i razumijevanje tehnologija koje zahtijevaju podatke, poput umjetne inteligencije

- napredne digitalne vještine koje daju više digitalnih stručnjaka, a također osiguravaju da djevojke i mlade žene budu ravnopravno zastupljene u digitalnim studijama i karijeri.

Šta će Komisija učiniti?

- razviti zajedničke smjernice za nastavnike i obrazovno osoblje za njegovanje digitalne pismenosti i borbu protiv dezinformacija kroz obrazovanje i obuku. Saradnju sa civilnim društvom, evropskim tehnološkim kompanijama i operaterima, emiterima, novinarima, ekspertnom grupom za medijsku pismenost, Evropskim opservatorijom za digitalne medije, nacionalnim vlastima, roditeljima, studentima i mladima;
- ažurirati Evropski okvir digitalnih kompetencija tako da uključuje umjetnu inteligenciju i vještine povezane s podacima i podržati razvoj resursa učenja za umjetnu inteligenciju za škole, organizacije za stručno obrazovanje i osposobljavanje (VET) i druge provajdere obuke;
- stvoriti evropski certifikat o digitalnim vještinama (EDSC) koji priznaju i prihvataju vlade, poslodavci i drugi širom Evrope;
- predložiti preporuku Vijeća za poboljšanje pružanja digitalnih vještina u obrazovanju i obuci. To bi uključivalo upotrebu alata EU za ulaganje u profesionalni razvoj nastavnika, razmjenu najboljih praksi o nastavnim metodama u visokokvalitetnom kompjuterskom obrazovanju i rad s industrijom kako bi se utvrdile i ažurirale potrebe za vještinama čim se pojave;
- ohrabriti veće učešće u Međunarodnoj studiji kompjuterske i informatičke pismenosti (ICILS) koja prikuplja

međunarodne podatke o studentskim digitalnim vještinama i uvodi EU cilj za učeničku digitalnu kompetenciju ispod 15% do 2030. za studente od 13 do 14 godina koji nemaju uspjeha u informatičkoj pismenosti;

- usmjeriti napredni razvoj digitalnih vještina kroz korake poput proširivanja pripravnštva za digitalne prilike na polaznike stručnog obrazovanja i pripravnike, te ponuditi mogućnosti profesionalnog razvoja za nastavnike, trenere i drugo obrazovno osoblje;
- ohrabriti učešće žena u STEM-u (nauka, tehnologija, inženjerstvo i matematika) sa Evropskim institutom za inovacije i tehnologiju (EIT) i podržati EU STEM koaliciju u razvoju kurikuluma visokog obrazovanja koji privlače žene inženjerstvu i ICT-u na osnovu „STEAM-a“ (nauka, tehnologija, inženjerstvo, umjetnost i matematika).

Zašto je potrebna akcija?

Jasna i konkretna akcija je potrebna jer:

- Mnoga domaćinstva sa niskim primanjima nemaju pristup kompjuterima, a širokopojasni pristup uveliko varira u cijeloj EU ovisno o prihodu domaćinstva (Eurostat 2019);
- Više od 1 od 5 mladih ljudi širom EU ne uspijeva postići osnovni nivo digitalnih vještina;
- Studija Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) iz 2018. pokazala je da se manje od 40% nastavnika osjeća spremno koristiti digitalne tehnologije u nastavi, sa velikim razlikama u cijeloj EU;
- Kriza COVID-19 dovodi do neviđenog pomaka ka mrežnom učenju i upotrebi digitalnih tehnologija.

Rezultati javnih konsultacija za 2020:

- gotovo 60% ispitanika nije koristilo učenje na daljinu i na mreži prije krize;
- 95% smatra da kriza COVID-19 označava bespovratnu točku kako se tehnologija koristi u obrazovanju i obuci;
- ispitanici kažu da resursi i sadržaji za učenje na mreži moraju biti relevantniji, interaktivniji i jednostavniji za upotrebu;
- preko 60% smatra da su poboljšali svoje digitalne vještine tokom krize i više od 50% ispitanika želi učiniti više.

Veliki obrazovni izazov: Kako iskoristiti prednosti učenja na daljinu?

Danas živimo u doba digitalne revolucije koja je obilježena pandemijom korona virusa, u vremenu privremene, ograničene izolacije. Po prvi put dogodilo se nešto što će drastično ubrzati modernizaciju procesa učenja. Pomalo “prenaglo” ali činjenica je da online nastava i učenje sve više mijenja ulogu predavanja “ex cathedra”. Nastava na daljinu donosi specifične izazove, posebno ako niste pripremljeni.

No, evo kako iz svega izvući ponešto dobrog i za sebe i naučiti nešto više.

Odrasli koji se vraćaju ili planiraju vratiti u obrazovanje i osposobljavanje se često susreću s kolizijom s drugim obavezama: plaćeni posao, porodične obaveze i briga za djecu te povezani problemi prevoza.

Učenje na daljinu, e-učenje i kombinovano učenje su prepoznati kao oni oblici učenja koji mogu smanjiti neke od tih prepreka budući da odraslima omogućuju odabir mjesta, vremena i tempa učenja. Ipak, vrijedi napomenuti da iako se ova tri pojma često koriste naizmjenično, oni nisu sinonimi. Učenje na daljinu – o kojem se govori u ovom djelu – uključuje obrazovne aktivnosti koje se ne odvijaju nužno putem elektronskih medija (npr. materijali se mogu

slati poštom, a neke aktivnosti učenja ne moraju zahtijevati kompjuter), dok se e-učenje odnosi na obrazovne aktivnosti u kojima se koristi ICT, ali ne neophodno u svrhu učenja na daljinu.

Kombinovano učenje – se odnosi na kombinaciju učenja na daljinu ili e-učenja s učenjem koje se odvija u ustanovama za obrazovanje i osposobljavanje.

Iako je široko priznato da učenje na daljinu omogućava veću fleksibilnost, potrebno je navesti neke moguće nedostatke. Npr., kada se učenje na daljinu temelji na ICT-u postoji rizik od isključivanja odrasle populacije sa slabim ICT vještinama ili bez njih i/ili onih bez pristupa kompjuteru/internetu. Ustvari, e-učenje je moguće samo u određenim uslovima, odnosno polaznici moraju imati pristup internetu te moraju biti sposobni samostalno učiti. Kvaliteta asimilacije znanja je također upitna u kontekstu e-učenja. Drugim riječima, iako je učenje na daljinu jedna od mogućih metoda pomoću koje se odrasli polaznici mogu ponovno uključiti u obrazovanje i osposobljavanje, njen uspjeh će uvijek zavisiti o posebnoj procjeni potreba i sposobnosti svakog polaznika. Za neke će nedostatak ličnog kontakta s nastavnikom i kolegama, kao i potrebna samostalnost, biti demotivirajući. Za druge ovakav oblik učenja otklanja sva ograničenja koja ih sprječavaju u učenju, poput vremena i prevoza.

Način na koji ćemo uvođenje obrazovanja na daljinu pratiti, kontrolisati, te također kako ćemo razumjeti odazive na promjene, bit će ključno pri uvođenju obrazovanja na daljinu u školstvu ubuduće. Na svima nama je da tražimo bolje, savremenije mogućnosti te da formiramo strategiju uvođenja obrazovanja na daljinu u obrazovanju odraslih.

Ustanove će se morati odlučiti kako će provoditi učenje na daljinu - u kombinovanom

obliku, u potpunosti online sa savremenim pedagoškim strategijama podučavanja, sa saradnjom polaznika, s mnogo interakcije, s kontinuiranim ocjenjivanjem, i tome prilagoditi sav svoj rad, svoju viziju, organizovanost i osposobljavanje profesora.

Obrazovanje odraslih u Brčko distriktu BiH

Brčko distrikt BiH je napravio značajan napredak na polju obrazovanja odraslih. Aktivnosti u ovoj oblasti se provode u skladu sa strateškim opredjeljenjem Bosne i Hercegovine u oblasti razvoja obrazovanja odraslih i u skladu sa vlastitim politikama obrazovanja odraslih.

Razvoj obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je, na prijedlog Ministarstva civilnih poslova, u 2014. godini usvojilo Stratešku platformu razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH za razdoblje 2014-2020 („Službeni glasnik BiH broj 96/14).

Strateška platforma je nastala kao jedan od rezultata projekta Evropske unije „Razvoj ljudskih resursa“, u okviru IPA programiranja 2009, kao odgovor na potrebe društva u vremenu globalizacije i brzih promjena na tržištu rada. Investiranje u razvoj ljudskih potencijala postaje tim značajnije jer obrazovanje može doprinijeti boljoj ravnoteži između razvitka pojedinca i razvoja društva. Danas je više nego ikada potrebno da građani stiču znanja, vještine i kompetencije tokom cijelog života. Cjeloživotno učenje je jedan od instrumenata za rješavanje ključnih socijalnih i ekonomskih problema u BiH, s posebnim akcentom na stručno obrazovanje odraslih, odnosno prekvalifikaciju, dokvalifikaciju nezaposlenih, te svih onih koji su u nepovoljnom položaju u društvu u Bosni i Hercegovini (žene, mladi, invalidi, Romi i sl.). Imajući u vidu urgentnu potrebu za bržim ekonomskim razvojem i povećanjem zapošljavanja, socijalne kohezije i demokratizacije društvenih odnosa, temeljni

ciljevi i zadaci u oblasti obrazovanja odraslih na različitim nivoima vlasti u BiH trebaju biti:

1. Poboljšanje/usvajanje legislative za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i usklađivanje s Evropskim kvalifikacijskim okvirom.
2. Uspostavljanje efikasnih načina participacije relevantnih (reprezentativnih) i drugih socijalnih partnera u procesu obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.
2. Razvoj programskih i institucionalnih mogućnosti, te unaprijeđenje dostupnosti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.
3. Osiguranje i podizanje kvalitete obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.

Strateška platforma sadrži kratkoročne i dugoročne mjere i pripadajuće aktivnosti za nadležne obrazovne vlasti kako bi se pomogla realizacija njene sprovedbe.

Obrazovanje odraslih na nivou Brčko distrikta

Skupština Brčko distrikta BiH na 35. redovnoj sjednici održanoj 30. oktobra 2018. godine je usvojila Zakon o obrazovanju odraslih u Brčko distriktu BiH. Zakonom o obrazovanju odraslih u Brčko distriktu BiH propisuje se:

- a. obavljanje djelatnosti obrazovanja odraslih;
- b. opća pitanja u vezi s osnivanjem pravnih subjekata za obrazovanje odraslih na području Brčko distrikta BiH;
- c. organizacija, finansiranje, upravljanje i rukovođenje procesom obrazovanja odraslih;

- d. djelatnost i uslovi za obavljanje obrazovanja, usavršavanja i osposobljavanja odraslih;
- e. prava i obaveze nadležnih organa u oblasti obrazovanja odraslih;
- f. uslovi za sticanje javnih isprava;
- g. statusna pitanja kandidata koji su završili institucionalno obrazovanje odraslih i
- h. druga pitanja od značaja za obavljanje djelatnosti obrazovanja odraslih na području Brčko distrikta BiH.

Obrazovanje odraslih u Brčko distriktu BiH se zasniva na načelima:

- a. javnosti;
- b. povezivanja obrazovanja s tržištem rada;
- c. cjeloživotnog učenja;
- d. uvažavanja različitosti potreba i mogućnosti, prethodnih znanja i iskustava, te s tim u vezi i specifičnosti obrazovanja i učenja odraslih;
- e. slobode izbora odgovarajućeg obrazovanja, kao i oblika, metoda i načina učenja;
- f. dostupnosti i raznovrsnosti obrazovne ponude;
- g. osiguranja odgovarajućeg kvaliteta obrazovanja, bez obzira na nacionalne, etničke, kulturne, socijalne, ekonomske, regionalne, lokalne i druge specifičnosti okruženja u kojem se ono organizuje i provodi;
- h. profesionalnosti i odgovornosti organizatora obrazovanja odraslih te profesionalnosti i etičnosti andragoškog kadra;
- i. poštovanja ličnosti i dostojanstva svakog učesnika u procesu obrazovanju odraslih;
- j. informisanja, savjetovanja i vođenja u daljnjem obrazovanju i karijernom napredovanju.⁴

Prema ovom Zakonu, obrazovanje odraslih se organizuje i provodi s ciljem:

- a. povećanja vrijednosti ljudskog kapitala u zemlji, kroz poboljšanje obrazovne i kvalifikacione strukture stanovništva Brčko distrikta BiH i Bosne i Hercegovine u cijelosti;
- b. izgradnje društvenog ambijenta za održivi društveno-ekonomski razvoj Brčko distrikta BiH i bosanskohercegovačkog društva, na svim nivoima organizovanja;
- c. postizanja veće zaposlenosti i povećanja profesionalne fleksibilnosti radno aktivnog stanovništva i njegove veće mobilnosti na domaćem i evropskom tržištu rada;
- d. razvoja demokratije, interkulturalnosti i tolerancije;
- e. unapređivanja kvaliteta života, odnosno ličnog, porodičnog, socijalnog i prirodnog okruženja;
- f. ostvarenja sveobuhvatnosti koncepta cjeloživotnog učenja, koji treba da doprinese bržem napredovanju Brčko distrikta BiH i Bosne i Hercegovine prema društvu koje uči, a time i njenom uspješnom integriranju u evropski društveni i ekonomski prostor;
- g. podizanja osnovne i funkcionalne pismenosti odraslih;
- h. postizanja najmanje osnovnog obrazovanja;
- i. osposobljavanja za zapošljavanje odraslih koji nemaju završeno formalno obrazovanje;

---

⁴ Zakon o obrazovanju odraslih u Brčko distriktu BiH, str. 4

- j. omogućavanja daljnjeg obrazovanja i obuke, odnosno mogućnosti dokvalifikacije, prekvalifikacije, specijalizacije i kontinuiranog stručnog usavršavanja tokom cijelog radnog vijeka;
- k. obrazovanja i sticanja znanja i vještina u skladu s ličnim sposobnostima, afinitetima i životnom dobi pojedinca;
- l. zadovoljenja specifičnih obrazovnih potreba pripadnika nacionalnih manjina i etničkih grupa;
- m. omogućavanja formalnog priznavanja i potvrđivanja rezultata prethodnog učenja, odnosno stečenih znanja, vještina i sposobnosti, bez obzira na način njihovog sticanja.⁵

Strategija razvoja Brčko distrikta BiH

Strategija razvoja Brčko distrikta BiH za period 2021-2027 je donesena u oktobru 2020.godine i predstavlja ključni strateško-planski dokument kojim se usmjerava i podstiče razvoj Brčko distrikta BiH u predstojećem periodu. Njenom realizacijom treba da se omogući novi razvojni iskorak Brčko Distrikta BiH u vremenu punom izazova u svim razvojnim oblastima. Polazeći od tih izazova i dostignutog nivoa razvoja Brčko Distrikta BiH, strategija objedinjuje odgovarajuće ciljeve, prioritete i mjere kojima Brčko može u dugom roku da unaprijedi svoju poziciju u domaćem i regionalnom okruženju i da poboljša glavne pokazatelje ekonomskog rasta, kvaliteta života i održivog razvoja, doprinoseći njihovom poboljšanju u Bosni i Hercegovini kao cjelini, u procesu njene integracije u Evropsku uniju. Da bi se to osiguralo, ova strategija je usklađena sa relevantnim strateškim okvirom u BiH, kao i sa

⁵ Zakon o obrazovanju odraslih u Brčko distriktu BiH, str. 3,4

globalnim okvirom za održivi razvoj i specifičnim okvirom EU za pojedine oblasti.⁶

Obrazovanje odraslih spada u jedan od strateških ciljeva koji su definisani u Strategiji razvoja i to kroz mjeru podrške obrazovnim programima i cjeloživotnom učenju (prekvalifikacija/doškovanje) u skladu sa potrebama tržišta rada:“ Obrazovanje odraslih predstavlja cjeloživotno obrazovanje i pruža mogućnost sticanja određenih kvalifikacija. Namijenjeno je, prije svega, obrazovanju u svrhu zapošljavanja osoba koje zbog nepotpunog znanja/kvalifikacija ne mogu pronaći adekvatan posao, zatim onih koji su školovani za zanimanja koja više nisu tražena i za nadopunjavanje prethodno stečenih znanja i vještina s novostima u tehničko-tehnološkom razvoju, kao i stvarnim potrebama privrede i tržišta rada. Mjera podrazumijeva (u saradnji sa Privrednom komorom i udruženjem poslodavaca) definisati koja su to trenutno deficitarna zanimanja, da li postoje NPP za ista, a u saradnji sa Tripartitnim savjetodavnim vijećem tražiti upis učenika za ta deficitarna zanimanja, i na kraju, uvesti model stipendiranja učenika u tim zanimanjima. Ovakva mjera u svijetu je postala prepoznatljiva kao vrlo važna i moćna stavka za uspješno upravljanje društvom modernog doba u cijelom svijetu, ali i odgovor na potencijalne vanredne situacije, kao što je situacija sa COVID 19 pandemijom.

Dodatno, na ovaj način će i poslodavci i radnici imati dodatnu sigurnost da cjeloživotno učenje i programi obrazovanja odraslih su fleksibilni i prilagodljivi njihovim potrebama, što će na kraju povećati zadovoljstvo građana obrazovanim mogućnostima distrikta. Dodatno, razvojni efekat mjere se ogleda i u

⁶ Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2021-2027, str. 7

smanjenju odlaska mladih, odnosno zadržavanja pa čak i privlačenja mladih iz okruženja da pohađaju programe obrazovanja koji odgovaraju potrebama na tržištu rada.“⁷

Ova mjera podrazumijeva sljedeće:

1. Uspostaviti fleksibilan sistem obrazovanja odraslih što podrazumijeva realno procjenjivanje potreba lokalne privrede i ciljnih grupa kako bi se omogućio brz odgovor na uočene potrebe i brze promjene odnosno prilagođavanje specifičnostima učenih potreba;
2. Uspostaviti saradnju sa ključnim socijalnim partnerima (Odjeljenje za obrazovanje, Privredna komora, Udruženje poslodavaca, Zavod za zapošljavanje itd.);
3. Bolje funkcionisanje tržišta rada odnosno smanjenje nesklada između ponude i potražnje za radom;
4. Omogućiti veću konkurentnost privrede odnosno sticati kvalifikacije i novih znanja i vještina za održavanje trenutnog nivoa konkurentnosti;
5. Omogućiti zapošljavanje i samozapošljavanje odnosno omogućiti dostupne programe obrazovanja odraslih (prekvalifikacije i dokvalifikacije) koji su u funkciji zapošljavanja i samozapošljavanja;⁸
6. Ciljna grupa koja je definisana u Strategiji za ovu mjeru su građani Brčko distrikta koji se duži period nalaze na Zavodu za zapošljavanje čije stečene kompetencije nisu kompatibilne sa trenutnim potrebama tržišta rada te im je neophoda prekvalifikacija odnosno dokvalifikacija (minimalno 360 odraslih) te 2600 mladih koji sa stečenim

kompetencijama ne mogu naći zaposlenje, odnosno učenici koji upisuju srednju školu za deficitarna zanimanja.

Organizatori obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH

Može se zaključiti kako 2020. godina predstavlja prekretnicu u obrazovanju odraslih u Brčko distriktu. Donošenjem Strategije razvoja Brčko distrikta, distrikt se počinje organizovano i institucionalno brinuti o ovom važnom području koje je prepoznato kao temelj razvoja društva. U skladu sa sve većom popularnošću koje je uživalo obrazovanje odraslih, narednih godina broj ustanova koje provode programe obrazovanja odraslih biće u sve većem porastu.

Imajući u vidu stratešku platformu sa situacionom analizom, te činjenicu da u funkcionalnom smislu, obrazovanje u Brčko distriktu je organizovano na četiri nivoa: predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje - sa 5 predškolskih (JU Obdanište i zabavište „Naša djeca“ i 4 privatna vrtića/obdaništa), 16 osnovnih škola (sa 19 područnih OŠ-ukupno 35), 4 srednje škole (gimnazija, ekonomska, tehnička, poljoprivredno-medicinska škola), te 4 visokoškolske ustanove - osnovni strateški fokus Prioriteta 2.1. se referira primarno na kreiranje okruženja koje će omogućiti fleksibilnost u visokom obrazovanju, ne zanemarujući druge bitne segmente obrazovanja i nauke u „nižim“ nivoima obrazovanja. Stoga, jedna od osnovnih mjera se odnosi na Osnivanje javnog univerziteta Brčko distrikta BiH, uz prateće aktivnosti usmjerene na podršku obrazovnim programima i cjeloživotnom učenju, što se nameće kao neophodan korak u svrhu

⁷ Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2021-2027, str. 157

⁸ Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2021-2027, str. 218

smanjenja stepena nezaposlenosti i povećanja prilika za otvaranje novih ekonomskih subjekata.⁹

Po Zakonu o obrazovanju odraslih u Brčko distriktu BiH organizator obrazovanja odraslih može biti ustanova, organizacija i drugi pravni subjekti, koji ispunjavaju uslove za obavljanje ove djelatnosti.

Obrazovanje odraslih, kao svoju redovnu djelatnost ili kao djelatnost koja prati redovnu djelatnost, mogu provoditi:

- a. obrazovne ustanove u sistemu redovnog odnosno, formalnog obrazovanja;
- b. specijalizirane ustanove za obrazovanje odraslih;
- c. centri i organizacije za stručno usavršavanje, učenje stranih jezika, informaciono-komunikacijske tehnologije, obuku i razvoj ljudskih resursa;
- d. autoškole;
- e. zavodi i službe za zapošljavanje;
- f. javne agencije, javna preduzeća;
- g. privredne komore, poslodavci, preduzetnici i obrtnici i njihova udruženja, sindikalne organizacije te fondacije i udruženja građana;
- h. ustanove za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom;
- i. ustanove za smještaj i brigu o licima s posebnim potrebama;
- j. penološke ustanove;
- k. centri za informisanje i savjetovanje;
- l. kulturno-obrazovni centri i
- m. drugi subjekti.

(Obrazovanje odraslih mogu provoditi pravna i fizička lica koja su, između ostalog, kao svoju djelatnost navela obrazovanje odraslih.

Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH obavlja stručne, administrativne i druge poslove koji se odnose na "provođenje zakona i propisa nadležnih tijela i institucija BiH i distrikta iz oblasti obrazovanja...".

U okviru Odjela/Odjeljenja za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH djeluje i Pedagoška institucija, koja je nadležna za vršenje stručno-pedagoškog nadzora i unaprijeđenje odgojno-obrazovne djelatnosti u BD BiH.

Kada su u pitanju aktivni provajderi usluga u Brčko distriktu, u 2020. godini je otvorena privatna ustanova Centar za obrazovanje odraslih „Hartmann und Mayer“, ujedno i prva akreditovana ustanova te vrste nakon usvajanja Zakona o obrazovanju odraslih. Centar za obrazovanje odraslih „Hartmann und Mayer“ nudi opcije osnovnog obrazovanja, prekvalifikacije, dokvalifikacije, te stručnog usavršavanja oko 70 smjerova. Centar je jedina akreditovana i verifikovana ustanova za obrazovanje odraslih na području Brčko distrikta BiH.

Škole u distriktu pružaju mogućnost zainteresovanim licima da steknu kvalifikacije, dokvalifikacije i prekvalifikacije u okviru srednjeg stručnog obrazovanja putem vanrednog obrazovanja.

„Poslovno tehnička škola“ Bijeljina – Vršani – Brčko je obrazovna institucija osnovana u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih, licencirana i akreditovana za obrazovanje lica starijih od 18 godina. Plan i program nastave je prilagođen potrebama i mogućnostima zaposlenih i lica koja ne mogu da izdvoje vrijeme za „sjedjenje u klupi“. Nastava se organizuje u za to prilagođenim kabinetima, putem interneta i interaktivnim odnosom predavač-polaznik. Stručna praksa je obezbijeđena u ustanovama i preduzećima

---

⁹ Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2021-2027, str.155

osposobljenim za obavljanje praktične nastave, a na zahtjev polaznika škole, isti mogu i sami da dogovore obavljanje stručne prakse u drugim institucijama i preduzećima. Ova škola svojim polaznicima nudi sljedeće obrazovne programe:

VANREDNO ŠKOLOVANJE Namijenjeno je kandidatima koji su završili samo osnovnu školu, ili su započeli pa prekinuli školovanje u bilo kojoj drugoj školi, a to mogu dokazati svjedočanstvima o završenom razredu.

PREKVALIFIKACIJA Namijenjena je kandidatima koji su završili srednju školu istog stepena (III ili IV stepen), a kroz program prekvalifikacije žele da se prekvalifikuju u drugo zanimanje istog stepena.

DOKVALIFIKACIJA Namijenjena je kandidatima koji su završili III stepen srednje stručne spreme, te žele da se dokvalifikuju u zanimanja IV stepena srednje stručne spreme.

STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE „Poslovno tehnička škola“ Bijeljina – Vršani, organizuje kurseve stručnog osposobljavanja i usavršavanja u procesima rada.

Omladinski centar „Vermont“ egzistira u svrsi jačanja kapaciteta mladih i djece kako bi aktivnim učešćem i udruživanjem kroz organizacije i institucije unaprjeđivali sebe i zajednicu putem edukacije, savjetovanja i podrške. Fokus rada centra usmjeren je stvaranju mogućnosti za veće zapošljavanje, jačanju preduzetničke kompetencije mladih, usvajanju antikoruptivnog seta zakona i mjera u svrhu lakšeg zapošljavanja, te osnaživanju resursnog centar kao institucionalnog partnera lokalne zajednice.

Lokalno partnerstvo u Brčko distriktu BiH

Funkcionalno partnerstvo javnog, privatnog i civilnog sektora u razvoju vještina odraslih osoba ključno je za uspjeh u implementaciji politika i napora svih aktera o oblasti cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih. Koncept lokalnih partnerstava za zapošljavanje u Evropskoj uniji se primjenjuje od 1997. godine. Lokalna partnerstva za zapošljavanje su se počela osnivati kako bi se uvažile specifičnosti i potrebe lokalnih ekonomija u procesima usklađivanja ponude i potražnje za radnom snagom i uklanjanja prepreka za zapošljavanje. S obzirom da je problem neusklađenosti zahtjeva poslodavaca i kompetencija potencijalnih zaposlenika izražen i predstavlja prepreku u procesu zapošljavanja, potrebno je partnersko djelovanje svih zainteresovanih subjekata.

Lokalna partnerstva koja uključuju predstavnike lokalne uprave, razvojnih organizacija, javnih službi za zapošljavanje, obrazovnih institucija, poslodavaca i ostalih zainteresovanih organizacija, su u poziciji da razviju sveobuhvatne strategije i akcijske planove za zapošljavanje te da koherentno rade na njihovom provođenju, smanjenju nezaposlenosti i podizanju životnog standarda u lokalnim zajednicama.

Lokalno partnerstvo u Brčko distriktu iako nije formalizovano već dugo godina uspješno saraduje, lokalne institucije i organizacije dijele pozitivna razmišljanja o budućoj saradnji i unaprijeđenju oblasti lokalnog partnerstva.

Na prethodnim sastancima i treninzima u okviru projekta „Jačanje kapaciteta lokalnog partnerstva na polju obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH“ učesnici su definisali uloge svakog od aktera u lokalnom partnerstvu.

Uloga vladinog sektora (Odjeljenje za obrazovanje i Odjeljenje za privredu u Vladi BD BiH)

Pripremiti i donijeti strategiju obrazovanja i druge relevantne strategije;

Podržati sve oblike međuresorne saradnje uz potpisivanje protokola o saradnji ili memoranduma o razumijevanju kojim će se definisati uloge različitih partnera;

Vršiti istraživanje potreba obrazovanja na godišnjem nivou prije nego što se završe planovi upisa;

Priprema i objavljivanje izvještaja o obrazovnim postignućima a posebno kad je riječ o broju zaposlenih lica nakon završenih obrazovnih profila, o broju upisanih po određenim zanimanjima, zaposlenim nakon završene prekvalifikacije i sličnim podacima;

Obezbjedenje sredstava za obrazovanje odraslih i njihovo planiranje kroz strategiju, kroz projekte i grantove.

Uloga škola, vrtića i organizatora obrazovanja odraslih

Revizija nastavnih planova i programa – metodološki, akcenat na ishodima učenja;

Vršiti edukacije nastavnika i organizatora obrazovanja odraslih;

Unapređenje razvojnih planova (godišnjih planova razvoja škole);

Planiranje budžeta u koji će biti uključeni planovi obrazovanja odraslih;

Identifikacija potreba u saradnji sa partnerima iz lokalnog partnerstva za obrazovanje odraslih.

Uloga Zavoda za zapošljavanje

Raditi na redovnom ažuriranju analiza trenutnog stanja i trendova registra nezaposlenih lica uključujući istraživanja koja će biti osnova za pripremu kratkoročnih i dugoročnih planova;

Organizovati obuke za traženje posla koje će jačati kompetencije nezaposlenih lica na tržištu rada;

Učešće u kreiranju upisne politike kod upisa u srednje škole, osigurati da uloga Zavoda bude jača;

Biti u prilici da se institucionalno reaguje brže kad se ispolje hitne potrebe tržišta rada (sredstva koja će se oslobađati za obrazovanje odraslih u slučaju pojavljivanja poslodavaca kojemu hitno treba kvalificirani kadar);

Bolje targetiranje aktivnih mjera zapošljavanja kroz projekte.

Uloga Udruženja poslodavaca i Privredne komore

Analiza trenutnog stanja potreba poslodavaca za vještinama i kompetencijama i ostale potrebne analize;

Aktivno učešće u izradi zakonskih i podzakonskih akata;

Izrada i učešće u izradi planova zapošljavanja;

Saradnja kod izrade nastavnih planova i programa;

Učešće i saradnja sa drugim akterima prilikom dogovora o upisnim politikama;

Ažuriranje na godišnjem nivou registra privrednih subjekata;

Potpuno uključenje u međusektorsku saradnju i multidisciplinarni pristup;

Uključivanje prilikom donošenja odluka o stipendiranju i kreiranju podsticaja (kao aktivni segment učešća).

Uloga Nevladinog sektora (Vermont)

Osigurati da postoji koordinacija svih aktera u partnerstvu i obnašanje uloge nekoga ko upravlja i administrira partnerstvom (kroz komunikaciju, organizovanje sastanaka, pripremu izvještaja i slično);

Zastupanje interesa partnera i drugih kategorija stanovništva;

Promocija aktivnosti koje partnerstvo obavlja i podizanje svijesti o važnosti cjeloživotnog učenja;

Osiguranje sudjelovanja svih zainteresiranih sudionika u procesu planiranja i provedbe politika obrazovanja odraslih;

Djeluje kao nosioc projektnih ideja: priprema i razrada prijedloga projekata po određenim pozivima za korištenje sredstava EU-a, te ostalih međunarodnih, nacionalnih i lokalnih fondova;

Aktivnosti na privlačenju sredstava iz lokalnih/regionalnih, domaćih i međunarodnih izvora za buduće programe i projekte u oblasti obrazovanja odraslih uključujući procese lobiranja;

Anketiranje, analize podataka, istraživanja i slično.

U trenutnoj situaciji kada se nalazimo pred brojnim vidljivim ali i skrivenim izazovima, lokalno partnerstvo je najbolji način da se odgovori na izazove socijalnoekonomskog rasta i potrebe tržišta rada i pojedinaca za znanjima i vještinama i predstavlja zajednički odgovor ključnih aktera. Neophodno je uspostaviti partnerstvo i saradnju u svim domenima organizacije i realizacije obrazovanja, od procesa pripremanja zakonskih i strateških dokumenata, planiranja i kreiranja programa, finansiranja, akreditacije do drugih aspekata obrazovanja odraslih. Partnerstvo i saradnja, koji su zasnovani na zajedničkim ciljevima i opredeljenosti u njihovom ostvarivanju, omogućuju uspostavu i razvoj dinamičnog i održivog sistema obrazovanja odraslih, u okviru kojeg obrazovne institucije i programi za obrazovanje se zasnivaju na potrebama privrede i tržišta rada i na realnim mogućnostima društva i pojedinca.

Primjer dobre prakse

Jedan od pozitivnih primjera dobre prakse u razvoju obrazovanja odraslih je **Goraždanski model** razvoja obrazovanja odraslih koji je iz potrebe za poduzimanjem konkretnih akcija na socio-ekonomskom razvoju na jedno mjesto okupio sve ključne stakeholdere kako bi kroz obrazovanje odraslih napravili pozitivne promjene u zajednici.

Kako bi se doprinijelo smanjenju disbalansa između ponude i potražnje za radnom snagom i rješavanju problema visokih stopa dugoročno nezaposlenih osoba, na području Goražda pokrenute su aktivnosti na unaprijeđenju stručnog i tehničkog obrazovanja u okviru EU VET3 pilot projekta. Prvi rezultati ove kooperacije su ostvareni već u 2011. godini kada je Udruženje ALDI, u saradnji sa kantonalnim Ministarstvom za obrazovanje, kantonalnom službom za zapošljavanje i Srednjom stručnom školom implementirao projekat prekvalifikacije 600 radnika za potrebe kompanije PREVENT GORAŽDE. Ove aktivnosti su predstavljale nastavak aktivnosti na EU VET 3 projektu koje su imale za cilj prekvalifikaciju i obuku radnika i kreiranje boljih veza između obrazovanja i tržišta rada. Ubrzo se pojavila dodatna potreba za sistemskim pristupom u obrazovanju odraslih za potrebe tržišta rada posebno u metalnoj i automobilskoj industriji koja je bila izražena u 2012. i 2013. godini. U tom periodu kompanije iz Njemačke su započele nove investicije u Goraždu za šta je bilo potrebno obezbijediti obučene radnike koji bi bili osposobljeni raditi na novim tehnologijama u oblasti prerade metala i plastike za potrebe automobilske i elektro industrije.

U Akcionom programu za integrisani lokalni razvoj za Bosnu i Hercegovinu u okviru EU

instrumenta za pretprijetnu pomoć (IPA II) za 2014. godinu, Evropska unija je navela primjer nekoliko lokalnih zajednica koje su "uzele stvari u svoje ruke" usvajajući mjere za borbu protiv nezaposlenosti, promociju investicija i kreiranje poslova. Jedan od pomenutih primjera jeste slučaj Goražda u kojem su kantonalne vlasti u jeku globalne finansijske krize uspostavile model podrške zapošljavanju, a posebno razvoju izvozno-orijentisane industrije kako bi stimulisali investiranje u posebnoj ekonomskoj zoni "Vitkovići" prodajom zemljišta i objekata za simboličan iznos, pod posebnim uslovima vezanim za investiranje i zapošljavanje radne snage. Model podrške je proširen kroz pružanje asistencije investitorima u identifikaciji i prekvalifikaciji radne snage koju su investitori bili u obavezi zaposliti. Kroz ovaj model lokalne vlasti su privukle 50 puta veće investicije od uložene vrijednosti u vidu industrijskih objekata i zemljišta i generisano je više od 1.200 novih radnih mjesta. Ovaj model podrške industrijskom razvoju omogućio je da stagnacija u otvaranju radnih mjesta nakon početka globalne ekonomske krize traje vrlo kratko nakon čega je nastavljen snažan trend rasta zaposlenosti iz vremena prije krize. Na ovaj način Goražde je osiguralo da od 2006. godine omogući povećanje broja novootvorenih radnih mjesta u formalnom sektoru za čak 65,7 procenata, što je više od tri puta u odnosu na rast registrovane zaposlenosti u Federaciji BiH. Posebno je važno istaknuti da je većina novih radnih mjesta otvorena u izvozno- orijentisanoj prerađivačkoj industriji, zbog čega je došlo do snažnog rasta izvoza koji je rastao po prosječnoj godišnjoj stopi od 30 procenata.

Ove aktivnosti su imale presudan uticaj na snažno smanjenje registrovane nezaposlenosti u kantonu. U odnosu na 2006. godinu, u 2016. godini broj registrovanih nezaposlenih osoba je smanjen za 27 procenata. Ono što je možda još važnije, poduzete mjere su spriječile da dođe do rasta nezaposlenosti nakon izbijanja globalne krize iz 2009. godine, koja je uticala da se broj registrovanih nezaposlenih osoba u cijeloj Federaciji BiH poveća za 7 procenata. Goraždanski model podrške kreiranju radnih mjesta predstavljao je miks fiskalnih i finansijskih podsticaja, pristupačne infrastrukture i stručne radne snage. Kako bi se osiguralo da radna snaga posjeduje vještine neophodne industriji, poduzete su mjere na stručnom osposobljavanju nezaposlenih osoba u saradnji sa stručnim školama i poslodavcima. Programi formalnog stručnog obrazovanja su modernizovani u saradnji sa poslodavcima, a takođe su uvedeni novi obrazovni programi kako bi se odgovorilo na rastuće potrebe izvozne industrije.

U ovom procesu posebno važnu ulogu imalo je institucionalno partnerstvo između resornih kantonalnih ministarstava za obrazovanje i privredu, službe za zapošljavanje, stručnih škola, privredne komore i nevladinih organizacija koje su igrale važnu ulogu u procesu koordinacije i obezbjeđenja sredstava za sufinansiranje programa osposobljavanja. U partnerstvu sa Udruženjem za lokalne razvojne inicijative ALDI obezbjeđena je podrška modelu iz sredstava EU IPA koji su dali snažnu podršku razvijanju programa prekvalifikacije i zapošljavanja nezaposlenih osoba. Kako bi osigurali dinamičnu podršku razvoju, BPK Goražde je donio Zakon o industrijskim zonama, Zakon o obrazovanju odraslih i Zakon o socijalnom stanovanju kojim je uspostavljena

sistemska podrška industriji u oblasti fizičke infrastrukture i obrazovanja kadrova, kao i uslovima za obezbjeđenje pristupačnog stanovanja za radnike. U ovom procesu značajnu proaktivnu ulogu imala je Kantonalna služba za zapošljavanje koja se fokusirala na aktivne mjere podsticanja zapošljavanja, a u saradnji sa socijalnim partnerima, industrijom i školama aktivno učestvovala u razvoju vještina nezaposlenih osoba. Aktivnosti koje je poduzelo Goražde u borbi protiv nezaposlenosti doživjele su regionalni odjek, a Goražde je prepoznato kao sredina sa najmanjom stopom nezaposlenosti što je i potvrđeno objavljenim rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine.

Ovaj model je najveću podršku pružio osobama sa najnižim nivoom vještina koje su tradicionalno bile isključene iz tržišta rada. Njihovim uključivanjem u programe osposobljavanja i dokvalifikacije omogućeno je smanjivanje broja registrovanih nezaposlenih osoba sa maksimalno završenom osnovnom školom za čak 30 procenata. Pozitivna iskustva iz Goražda brzo su se prenijela na druga područja u Bosni i Hercegovini. Čak šest kantona u Federaciji BiH usvojio je model zakona o obrazovanju odraslih koji omogućava obrazovnom sistemu fleksibilnu i brzu intervenciju u obrazovanju i osposobljavanju radnika za potrebe tržišta rada, a sve više sredina radi na uspostavljanju partnerstva između škola i privrede u cilju modernizacije nastavnih planova i programa.

Međutim, i pored brojnih uspjeha ubrzo je postalo očigledno da je neophodno napraviti nove iskorake ukoliko se želi nastaviti u borbi protiv nezaposlenosti koja je poprimila jednu sasvim novu dimenziju.

Kako unaprijediti obrazovanje odraslih u Brčko distriktu BiH?

Za potrebe identifikacije potreba u oblasti uspostavljanja institucionalnog partnerstva u oblasti obrazovanja odraslih na području Brčko distrikta BiH u novembru 2020. godine održan je inicijalni sastanak na koji je pozvan širok krug obrazovnih aktera Brčko distrikta BiH.

Cilj inicijalnog sastanka bio je upoznavanje prisutnih sa projektom, ali i prezentovanje ciljeva, benefita i aktivnosti projekta. Osim toga, sprovedeno je istraživanje putem kojeg se kroz direktne kontakte sa organizatorima obrazovanja odraslih nastojao pronaći odgovor na širok spektar pitanja sa ciljem sticanje realnog uvida u stanje potreba članova partnerstva i njihovoj zainteresovanosti za zajednički rad na razvoju obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH. Ovim istraživanjem je obuhvaćeno 13 članova lokalnog partnerstva Brčko distrikta BiH. Rezultati istraživanja poslužili su identifikaciji najvažnijih aktivnosti na polju unaprijeđenja saradnje svih zainteresovanih strana.

U istraživanje su bile uključene ustanove predškolskog obrazovanja, osnovnog obrazovanja, srednjoškolskog obrazovanja, poslovnih udruženja, ustanova za cjeloživotno učenje, zavoda za zapošljavanje, pedagoških institucija, Vlade Brčko Distrikta BiH, nevladinog sektora i Udruženja poslodavaca. Svi ispitanici su direktno uključeni u razvoj procesa obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH.

Otežavajući faktor u provođenju istraživanja bio je u tome da iako se veliki broj različitih obrazovnih organizacija bavi obrazovanjem odraslih, još uvijek ne postoji jedinstvena baza podataka niti razvijena mreža organizacija koje pružaju obrazovne usluge odraslima.

Preporuka:

Uspostaviti i ojačati funkcionalno partnerstvo na polju obrazovanja odraslih.

Akteri na polju obrazovanja smatraju da je funkcionalno partnerstvo izuzetno bitno za dalji razvoj obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH.

Ispitanici prepoznaju umrežavanje i zajednički rad svih aktera kao jedan od ključnih područja za poboljšanje sistema obrazovanja odraslih.

Čak 80% ključnih aktera na polju obrazovanja odraslih u Brčko distriktu smatra da je uspostavljanje funkcionalnog partnerstva zainteresovanih strana u obrazovanju odraslih pitanje od izuzetnog značaja.

Pitanje: Koliko je značajno uspostavljanje funkcionalnog partnerstva u obrazovanju odraslih

80%

aktera smatra da je uspostavljanje institucionalnog partnerstva izuzetno značajno za razvoj obrazovanja odraslih Brčko distrikta BiH

Institucionalno partnerstvo može postići znatno veći rezultat na polju razvoja obrazovanja odraslih od rezultata koje mogu postići pojedinačni obrazovni akteri.

Međutim, da bi partnerstvo u obrazovanju odraslih to ostvarilo jako je važno da ono bude posvećeno otklanjanju barijera koje sputavaju uključivanje svih zainteresovanih strana koje otežavaju iskorištavanje punog potencijala koje posjeduju pojedinačni obrazovni akteri.

Preporuka:

Identifikovati barijere koje otežavaju međusobnu saradnju aktera na polju obrazovanja odraslih.

Jedan od vrlo važnih razloga zbog kojih ranije nije napravljen iskorak na partnerstvu zainteresovanih strana u obrazovanju odraslih jeste postojanje velikog broja barijera koje su to otežavale.

Slika: Da li ste se susreli sa preprekama u vašim naporima na uspostavljanju partnerstva sa drugim akterima u obrazovanju odraslih

54%

aktera se susrelo sa barijerama koje su otežavale saradnju na polju obrazovanja odraslih

Sedam od 13 aktera u obrazovanju su se susreli sa preprekama koje su spriječavala međusobnu saradnju.

Prepreke u saradnji sa zainteresovanim stranama kada je u pitanju obrazovanje odraslih su raznolike, gdje su se sve organizacije susretale sa barijerama koje su sputavale saradnju, od čega je 30% njih navelo da su te barijere bile velike i nepremostive.

Vidljivo je prisustvo nedostatka ili slabog funkcionisanje struktura koje bi u pravilu trebale objedinjivati aktere iz javnog, privatnog i civilnog sektora društva. Ovdje se najviše misli na nedostatak saradnje između organizacija koje bi trebale biti ključne za ekonomski i društveni razvoj Brčko distrikta BiH. Godinama je ozbiljnija saradnja obrazovnih aktera izostajala iako su sve organizacije koje su kontaktirane istakle opredjeljenost za učešćem u razvoju institucionalnog partnerstva.

Izostanak okvira u kojem bi se odvijala saradnja otežava međusobnu komunikaciju i razvoj partnerstva

Veoma značajna barijera koja otežava međusobnu saradnju obrazovnih aktera jeste nepostojanje okvira za saradnju zainteresovanih strana. Zbog toga je za dalji razvoj međusobne saradnje važno postaviti temelje formalnog okvira za saradnju u oblasti obrazovanja odraslih kroz pripremu i potpisivanje memoranduma o saradnji koji bi dali okvir modaliteta saradnje, načina razmjene podataka, pristupa partnerstvu, metode upravljanja radom, kao i načinom određivanja zajedničkih akcija u oblastima kao što su koordinacija sa tržištem rada, političkom zajednicom, donatorima, kao i proceduru kandidovanja aktivnosti od zajedničkog interesa, npr. u oblasti promocije obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja i motivacije odraslih za učenjem i sticanjem znanja.

Preporuka:

Neohodno je definisati jasnu izjavu o viziji/misiji zajedničke saradnje na polju razvoja obrazovanja odraslih.

Jedan od ključnih prioriteta i preporuka kada je u pitanju obrazovanje odraslih u Brčko Distriktu je jasno definisana vizija i ciljevi saradnje zainteresovanih strana.

Slika: Koliko je važno definisanje zajedničke vizije i ciljeva obrazovanja odraslih

70%

aktera smatra da bi definisanje zajedničke vizije/ciljeva ubrzalo stvaranje funkcionalnog partnerstva u obrazovanju odraslih

Prioriteti za razvoj saradnje zainteresovanih strana u obrazovanju odraslih predstavljaju glavne mjere i aktivnosti koje se trebaju provesti u Brčko distriktu BiH. Obzirom da još uvijek nisu jasno definisani, 90% ispitanika smatra da njihov nedostatak predstavlja barijeru daljem razvoju funkcionalnog partnerstva i međusobne saradnje zainteresovanih strana.

Izjava o viziji, misiji, svrsi inspiriše zainteresovane strane da zajednički rade. Ona bi trebala da definiše šta partnerstvo želi da postigne u budućnosti, čemu bi težilo nakon toga. Ova izjava bi trebala im daje jasan putokaz i motivaciju da svojim učešćem mogu doprinjeti promjenama koje mogu imati pozitivan efekat na razvoj obrazovanja odraslih.

Tokom istraživanja sa akterima na polju obrazovanja odraslih Brčko distrikta nastojalo se prepoznati koja su to pitanja čiji odgovori bi trebali olakšati proces definisanja zajedničke vizije/misije partnerstva aktera na polju obrazovanja odraslih.

Na pitanje koja bi trebala biti vizija partnerstva zainteresovanih strana u obrazovanja odraslih od ispitanika su dobiveni skoro identični odgovori. Ono što je zanimljivo jeste da je na prvo mjesto stavljeno pitanje usklađivanja sa strategijama u oblasti obrazovanja, obuke i zapošljavanja za šta 84% ispitanika smatra da je to veoma važno da se uključi u izjavu o viziji.

Ispitanici su također veoma visoko rangirali set izjava koje su povezane sa promocijom ili osiguranjem boljih ekonomskih mogućnosti za odrasle, i koordinirano osiguranje kohezivnih i inovativnih obrazovnih usluga gdje je 53% ispitanika izjavilo da je ovo pitanja važno za uključivanje u izjavu o viziji/misiji, 15% da je veoma važno, a 23% da je manje važno, dok jedan ispitanik nije dao odgovor na ovo pitanje.

Pitanja kao što su kreiranje više mogućnosti za učenje i promociju saradnje javnog, privatnog i civilnog sektora u obrazovanju odraslih su također značajna pitanja koja bi se mogla uvrstiti u izjavu o misiji, s tim da je 61% ispitanika za ova pitanja stava da su veoma važna da se uključe u tekst izjave o viziji/misiji.

Preporuka:

Partnerstvo u obrazovanju odraslih bi se trebalo fokusirati na razvoj kapaciteta aktera obrazovanja odraslih.

Jedan od ključnih faktora uspjeha svih napora koje organizacije žele leži u njihovim institucionalnim i ljudskim kapacitetima, posebno stručnim. Akteri na polju obrazovanja u Brčko distriktu na vrlo visoko mjesto su stavili pitanje razvoja ljudskih kapaciteta u obrazovanju odraslih. Ovo pitanje je od zajedničkog interesa za sve aktere. Pružaocima usluga obrazovanja odraslih jačanje ljudskih kapaciteta znači povećanje performansi njihovog rada, što dovodi do boljeg zadovoljavanja obrazovnih potreba drugih zainteresovanih strana.

Slika: Koliko je značajan razvoj ljudskih kapaciteta u obrazovanju odraslih

76%

aktera smatra da je izuzetno važno poduzeti akcije na razvoju ljudskih kapaciteta u obrazovanju odraslih

Pod razvojem ljudskih resursa u obrazovanju odraslih, ne podrazumijeva se samo razvoj stručnih i andragoških kapaciteta nastavnika,

mada je ovo pitanje od izuzetne važnosti. Pod razvojem ljudskih resursa podjednako je važno obezbijediti razvoj ljudskih resursa u oblastima kao što su upravljanje u obrazovanju odraslih, administriranje obrazovnih usluga i pružanje usluga mentorstva.

Preporuka:

Potrebno je uložiti značajan napor na promociji saradnje javnog, privatnog i civilnog sektora u obrazovanju odraslih.

Velika većina aktera na polju obrazovanja odraslih smatra da bi misija partnerstva na obrazovanju odraslih trebala biti koncipirana na takav način da promovira i podstiče saradnju svih zainteresovanih strana na polju obrazovanja odraslih.

Slika: Značaj promocije saradnje javnog, privatnog i civilnog sektora u obrazovanju odraslih

61%

aktera smatra da je izuzetno važno poduzeti akcije na promociji partnerstva javnog, privatnog i civilnog sektora u obrazovanju odraslih

Partnerstvo zainteresovanih strana ima prostor za provođenje aktivnosti promocije partnerstva u brojnim oblastima. Na primjer, partnerstvo može promovirati saradnju kroz uključivanje zainteresovanih strana u aktivnosti zagovaranja politika obrazovanja odraslih (javne strategije, planovi i programi), integraciju aktivnosti obrazovanja odraslih u druge socio-ekonomske politike, a posebno u politikama zapošljavanja, socijalne uključenosti i politike životne sredine.

Osim toga, partnerstvo kroz promociju može napraviti veliki pomak na podizanju svijesti u širem smislu kao aktivnosti koje podižu svijest svima, odnosno polaznicima, pružaocima obrazovanja i kreatorima politika o dobrobiti obrazovanja i osposobljavanja odraslih, a i promociju boljih ekonomskih mogućnosti za sve koje se mogu postići kroz obrazovanje odraslih.

Preporuka:

Partnerstvo u obrazovanju odraslih može imati veliku ulogu u motivisanju odraslih da se uključe u aktivnosti obrazovanja odraslih.

Kroz zajedničko djelovanje na razvoju kapaciteta i promociji obrazovanja odraslih odraslim osobama se značajno poboljšava pristup prilikama za učenje i razvoj.

Da bi se te prilike iskoristile izuzetno je važno da se odrasle osobe motivišu kako bi ih iskoristile u cilju unaprijeđenja položaja u profesionalnom, socijalnom ili ličnom životu.

Motivacija odraslih da poduzimaju obrazovne napore je u interesu svih aktera. Partnerstvo u obrazovanju odraslih značajno može doprinjeti jačanju svoje saradnje ukoliko bi se u ovoj oblasti poduzeli zajednički napori.

Slika: Značaj partnerstva za motivisanje odraslih da poduzimaju aktivnosti obrazovanja i učenja

76%

aktera smatra da je izuzetno važno da se partnerstvo fokusira na motivisanje odraslih da se više angažuju na razvoju vlastitih znanja i vještina

Pored jasne vizije zajedničkog rada podjednako je važno da partnerstvo ima usaglašene dugoročne prioritete zajedničkog rada. Usaglašavanje zajedničke liste prioriteta je vrlo važan korak naprijed ka stvaranju održivog funkcionalnog partnerstva, pogotovo kada pred obrazovanjem odraslih stoje brojni izazovi za koje je teško artikulirati redoslijed zajedničkih prioriteta, pogotovo u situaciji kada se partnerstvo nalazi na samom početku zajedničkog putovanja.

Upravo zbog toga na ovom mjestu navedena je šira lista prioriteta koja bi se u narednom periodu mogla skratiti ili sintetizovati na četiri ili pet prioriteta koji bi odražavali prioritete svih ključnih aktera na polju obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH.

Na osnovu dobivenih odgovora od ispitanika, šira lista prioriteta budućeg zajedničkog rada su:

- Jačanje kapaciteta partnera o obrazovanju odraslih u oblastima kao što su razvoj ljudskih resursa, upravljanje, razvoj obrazovnih programa, administracija polaznika, i mentorstvo;
- Razvoj alata za obrazovanje odraslih (npr. on-line platforme, stručna literatura, oprema za učenje, specijalizovani trening centri, hub-ovi, laboratorije);
- Kreiranje smjernica za unaprijeđenje obrazovanja odraslih kroz zagovaranje i učešće u procesu politika;
- Proširivanje dosega saradnje prema trećim organizacijama koje nisu direktno uključene u obrazovanje odraslih;
- Razvoj ponude novih obrazovnih programa i modernizacija postojećih;
- Istraživanje mogućnosti za obezbjeđenje novih ili dodatnih obrazovnih programa;
- Unaprijeđenje procesa dostavljanja programa obrazovanja odraslih,

posebno u segmentima kao što su proces izvođenja obuke, kvalitet, efikasnost, prepoznavanje prethodno stečenog znanja;

- Veća uloga partnerstva u procesu upravljanja i monitoringa obrazovanja odraslih na području Brčko distrikta BiH;
- Unaprijeđenje komunikacije i saradnje između organizacija članica partnerstva;
- Prikupljanje i diseminacija informacija povezanih sa obrazovanjem odraslih, uključujući istraživanje i izvještavanje;
- Veća uloga partnerstva u razmjeni iskustava i dobrih praksi u oblasti obrazovanja odraslih;
- Obezbjeđenje savjetodavne podrške organizacijama uključenim u izvođenje programa obrazovanja odraslih, uključujući inovacije u obrazovanju;
- Veća uloga partnerstva u osiguranju resursa neophodnih za učešće, izvođenje i razvoj programa obrazovanja odraslih;
- Jačanje svijesti javnosti o značaju obrazovanju odraslih;
- Motiviranje odraslih osoba za veći angažman na razvoju vlastitih znanja i vještina.

Naredni koraci

Preporuke koje su date u prethodnoj sekciji predstavljaju samo prve zajedničke korake koji mogu biti poduzeti kako bi se unaprijedilo obrazovanje odraslih u Brčko distriktu BiH. Uspješnost implementacije zajedničkog pristupa će zavisi o predanosti, posvećenosti i ustrajnosti svih aktera u području obrazovanja odraslih.

Ove preporuke su predložene na osnovu viđenja ključnih aktera u Brčko distriktu BiH u odnosu na opšte ciljeve, politike i akcije koje se u oblasti obrazovanja odraslih provode u Evropskoj uniji ali i unutar Bosne i Hercegovine.

Kako bi ovakve preporuke zaživjele u Brčko distriktu BiH i bile osvjedočene djelima, a ne samo deklarativno promovisane, bitno je osigurati niz pretpostavki bez kojih je teško graditi ozbiljan obrazovni sistem u današnjem vremenu. Prilikom kreiranja preporuka uzeto je u obzir da preporuke trebaju biti formulisane kao vodič svim relevantnim akterima i zainteresovanim stranama u oblasti obrazovanja odraslih prilikom definisanja vlastite strategija i ciljeva na jačanju funkcionalne saradnje obrazovnih aktera.

Upravo zbog toga ovaj cijeli izvještaj kreiran je u formatu koji može poslužiti da se iz njega lako mogu izvući ideje koje mogu doprinjeti postavljanju čvrstih temelja međusobne saradnje, ali i šireg razvoja sistema obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH.

To je urađeno iz razloga što se partnerstvo zainteresovanih strana nalazi na samom početku svog institucionalnog razvoja. Zbog toga je od ključne važnosti da partnerstvo na obrazovanju odraslih jasno definiše svoju misiju i prioritete budućeg djelovanja kako bi jasno artikulirali svoju poziciju, ali i stvorili osnovu za priključivanje i drugih aktera koji su

zainteresovani za razvoj znanja i vještina odraslih osoba.

Obzirom na prethodno navedeno, partnerstvo bi trebalo da razmotri i nekoliko dodatnih preporuka razvrstanih u u tri grupe:

- Preporuke koje bi trebale olakšati aktivnosti na dodatnom utvrđivanju potrebe u oblasti obrazovanja odraslih;
- Preporuke koje bi unaprijedile mehanizme saradnje i koordinacije aktivnosti obrazovnih aktera;
- Preporuke koje bi doprinijele razvoju i jačanju institucionalnih kapaciteta partnera u oblasti obrazovanja odraslih.

Kako bi se obezbijedilo da partnerstvo artikuliše interese svih aktera koji sprovode sve aktivnosti na cijelom području Brčko distrikta BiH, izuzetno je važno nastaviti sa aktivnostima utvrđivanja potreba zainteresovanih strana u oblasti obrazovanja odraslih, a posebno:

- prepoznavanju svih onih koji su aktivni ili zainteresovani za obrazovanje i učenje odraslih a koji do sada nisu bili obuhvaćeni partnerstvom, a posebno organizatora obrazovanja odraslih iz civilnog i privatnog sektora;
- prikupljanje informacija o broju i vrsti programa obrazovanja koji su posebno razvijeni i koji se koriste u procesu obrazovanja i učenja odraslih;
- provođenje istraživanja o potrebama poslovne zajednice za znanjima i vještinama radne snage i utvrđivanju i kvantificiranju jazova u vještinama;
- organizovanje javnog događaja za organizacije zainteresovane za oblast obrazovanja odraslih u cilju identifikacije izazova i potreba u oblasti razvoja obrazovanja odraslih;

- sprovođenje mjera za informisanje javnosti u cilju podizanja svijesti o prednostima usavršavanja, dostupnosti informacija, odgovornim tijelima, mjerama podrške i sl.

Uspjeh saradnje obrazovnih aktera zavisi od pravovremene razmjene informacija i postojanju mehanizama koji olakšavaju koordinaciju, između ostalog i kroz:

- ažuriranje i razmjenu podataka o organizacijama članicama partnerstva koje su relevantne za obrazovanje odraslih;
- razvoj digitalne platforme za promociju obrazovanje odraslih koja će na jednom mjestu objediniti informacije relevantne za obrazovne aktere i odrasle osobe zainteresovane za obrazovanje i učenje;

Partnerstvo zainteresovanih strana u oblasti obrazovanja odraslih Brčko distrikta BiH potrebno je da uloži dodatni napor u razvoj svojih institucionalnih kapaciteta kroz:

- formulisanje zajedničke vizije/misije, prioriteta djelovanja i modela zajedničke saradnje članova partnerstva;
- razvoj alata koji će promovisati saradnju između obrazovnih vlasti, pružaoca usluga obrazovanja odraslih i industrije u oblasti razvoja znanja i vještina radne snage;
- postizanje dogovora o uspostavljanju sekretarijata/tijela za koordinaciju aktivnosti između članica partnerstva.

Ovi prijedlozi preporuka su izrađeni u skladu sa trenutnim stanjem u sistemu obrazovanja odraslih i kapacitetima sa kojima raspolaže uspostavljeno partnerstvo obrazovnih aktera. Njihovom realizacijom napravili bi se prvi i vrlo značajni koraci ka uspostavljanju snažnog i održivog institucionalnog partnerstva u oblasti obrazovanja odraslih u Brčko distriktu BiH.